

Välkommen till Banläggarkursen 2024-2025

Orienteringslöpning I skogen

Träff 2

Program

Träff 1, 2 december 19.30-20.30, webb

- Inledning och välkommen
- Banläggarens ansvar och uppdrag
- Banläggningens mål
- Orienteringens historia
- Hemuppgifter, Banläggarestöd och läsa sidorna 1-45 i boken Banläggning

Träff 2, 9 december 19.30-20.30, webb

- Kort repetition
- Orienteringens historia
- Banläggningens mål, Hänsyn till natur och miljö
- Hemuppgift, Naturhänsyn och Starta ett banläggprojekt på en karta där start, mål och hänsynsområden framgår på kartan

Träff 3, 8 januari 19.30-20.30, webb

- Kort repetition
- Banor för barn och unga
- Grön, Vit, Gul bana
- Hemuppgift inför träff 4

Träff 4, 17-18 januari Biskops-Arnö/Sigtuna

- Kort repetition
- Sträckornas syften
- Val av kontrollpunkter
- Orange/Röd bana
- Mer om Banläggningens mål - Sportslig rättvisa
- Violet, Blå/Svart bana
- Lägga banor och diskussion kring hemuppgiften/eget projekt
- Mer om banläggningens mål - Distansernas särarter
- Tekniska anvisningar, kontrollbeskrivningar, terrängbeskrivning
- Kvalitetssäkring, bankontroll
- Åtgärder långt före tävlingen
- Åtgärder på tävlingsdagen, efter tävlingsdagen

Övergripande mål för orienteringsidrotten

Att skapa en över tid hållbar verksamhet, som lockar dagens medlemmar och nya till sporten och klubbarna

Till exempel:

- *Aktiviteter som har minsta möjliga påverkan på naturen och miljön.
- *Varierat utbud av arrangemang med **utslagsgivande banor** där vi kan rangordna efter deltagarnas prestation och förmåga
- *Varierat utbud av arrangemang **med banor** som ger de mindre tävlingsinriktade fina naturupplevelser, fysisk och psykisk tillfredsställelse
- *Ge deltagarna vid arrangemangen möjlighet att vidareutveckla sin förmåga att navigera i naturen med karta och kompass. Anpassa orienteringsproblemen utifrån olika kategoriers förväntade förmåga

Det ska vara roligt!

Banläggare = en förutsättning!

Repetition

Banläggarens **ansvarsområden**

Ett **axplock** av uppgifter för **banläggaren**:

*Samverka med tävlingsledningen mfl

- Val av tävlingsområde, arena mm
- Nära dialog med kartritaren
- Kontakter med bankontrollanten/bankkonsulten

*Organisera och i vissa fall leda banläggningsarbetet t ex

- Banläggarteam
- Genomföra banläggningsarbete på karta och i terräng
- Materialhantering inklusive elektronisk stämpling
- Planera tryckning av kartor/banor
- Utsättning/intagning av kontroller
- Viltavdrivning

*Lämna underlag till inbjudan, lottning, PM, speaker mm

- Tillsammans med sekretariatet lotta och ta fram startlista
- Vid värde tävlingar planera för TV-sändningar

Orienteringssportens

Distanser

- * **Sprintdistans**
- * **Medeldistans**
- * **Långdistans**
- * **Ultralång distans**

Hemuppgift 1

Titta igenom webbsändningen om banläggning i OCAD-banläggarens stöd på SOFT:s hemsida. Går att snabbtitta genom att spola fram sändningen.

<https://www.orientering.se/forening/arrangor/dokument-stod/utbildningar-traffar-webbinaer/ol-17-8-2023-ocad-for-banlaggare/>

För att veta vart man ska,
behöver man veta varifrån
man kommer.

Orienteringssportens historia

Orienteringsportens historia (på 5 minuter)

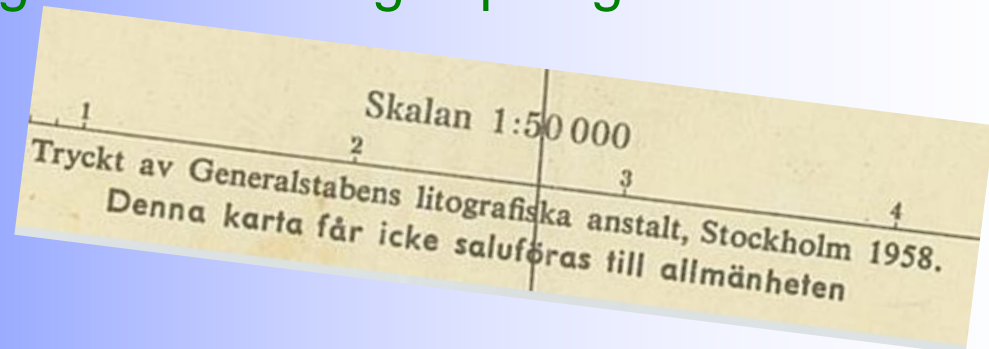

<https://www.orientering.se/utova-och-folj/om-oss/forbundet/historia/>

Forntid till 1800-talet....

- *folkvandringar och de gamla grekerna....
- * Industrialismen på 1800-talet.
Det blev allt mer legitimt att "anstränga sig på fritiden till ingen nytta", även för vanligt folk.
- * Terränglöpning populärt, en olympisk gren. Bland annat på OS 1912 i Stockholm
- * Kartor var ett militärt, till delar hemligt "instrument", ej allmänt tillgängliga
- * Orienteringslöpning en gren inom militära mångkampen från 1895
- * 1897 – 1901 klubbävlingar i orienteringslöpning
- * **bara män!**

...tidigt 1900-tal...

- * Civila tävlingar utvecklas i Norden.
Norge 1897, Sverige 1901 och Finland 1923
- * Kartor blev mer tillgängliga, men gamla och dåliga
- * Orienteringslöpning, mellansäsongsträning och konditionsträning för terränglöpare, skidåkare
- * **Ernst Killander**, orienteringens fader
- * Sorterade under RF (Idrottsförbundet)
- * **Förbundsorientering i Nacka 1919, gnistan som tände lågan**
- * Silva börjar utveckla kompasser/orienteringsutrustning

...mer under 1900-talet...

- * Från 1925 får damer vara med, men ansågs allmänt klena. DM 1928.
- * Orienteringsförbundet bildas 1938
- * 1939. Första banläggARBOKEN. Olle Ekbohm
- * Rättvisare tävlingsresultat => bättre kartor behövs => egenritat
- * Välstånd och tillgång till olja => mer resande och mer orientering
 - SM för män 1935, SM för damer 1940
 - 10MILA 1945, O-Ringen 1965, 25manna 1974
- * missioner i Europa och Nordamerika från 1950, Internationella Orienteringsförbundet (IOF) 1961
- * **SOFT:s BanläggARlicens införs 1968**
- * Andra tävlingsformat, budkavle (stafett), natt, ultralång, medeldistans

...2000-talet

- * Internationellare sport, idag ca 75 nationer i IOF
- * Vara en global tävlingsidrott som håller hårt på etik, antidoping och demokratiska värderingar
- * Lyfta orienteringssporten medialt genom att själva utveckla TV-produktioner och publikvänliga arenor
- * Nya tävlingsformer/distanser/grenar och kartor (Sprint, Rogaining, Inomhusorientering, SkidO, PreO, MTBO mm)

Kartan

Orienteringsportens historia är länkad med kartans historia, ingen karta = ingen orienteringsport

Kartor i princip hemliga fram till 1850-talet

1539
En lustig detalj ur Olaus Magnus storartade karta över Skandinavien av år 1539. Kalix, Luleå, Piteå och Skellefteå känner man igen på tämligen riktiga platser men de stora lappländska sjöarna har förts ihop till ett underligt innanhav!

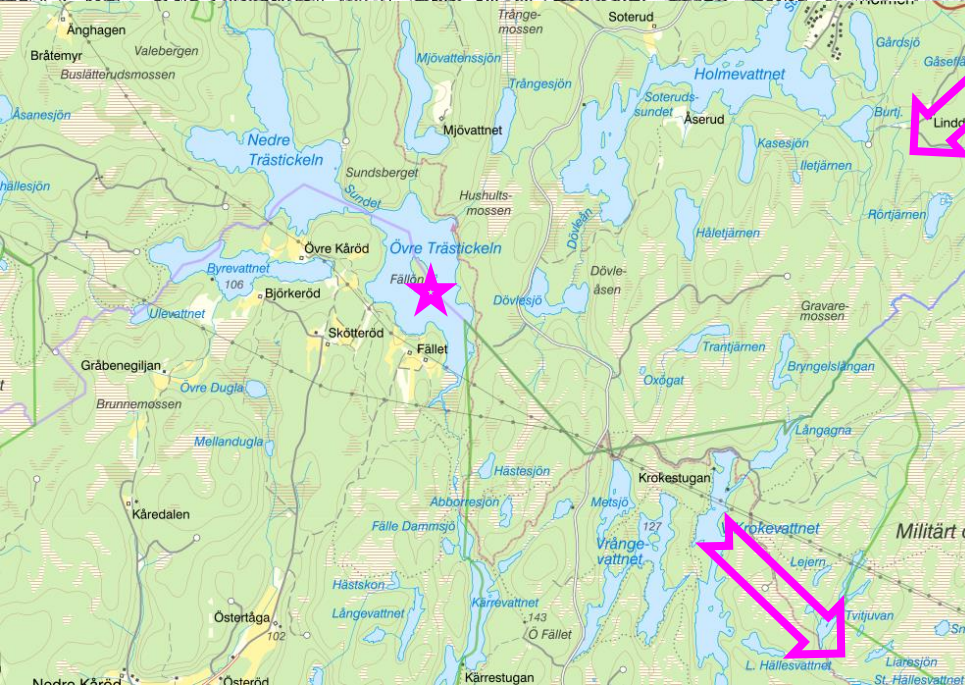
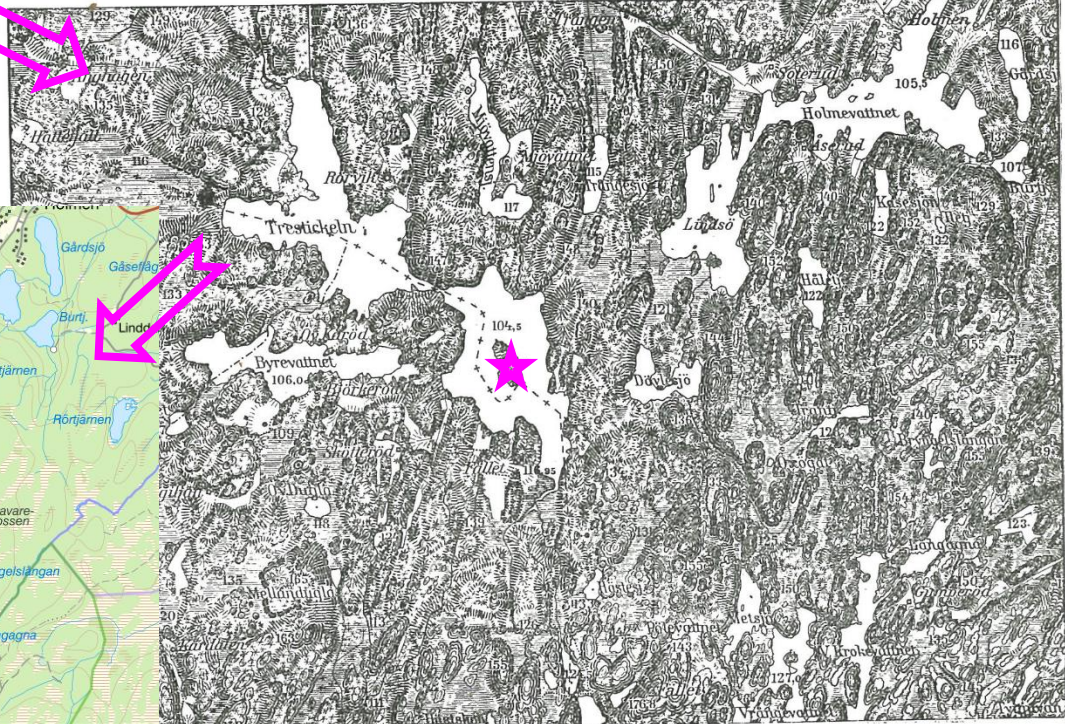
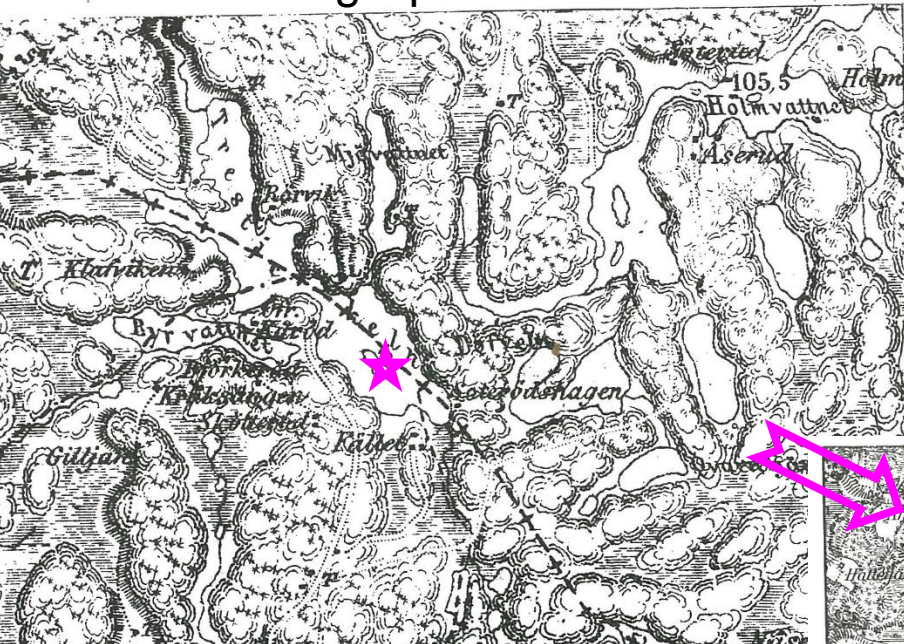
Orienteringssportens historia

Kartan

Skala 1:100000 (1 cm = 1 km)

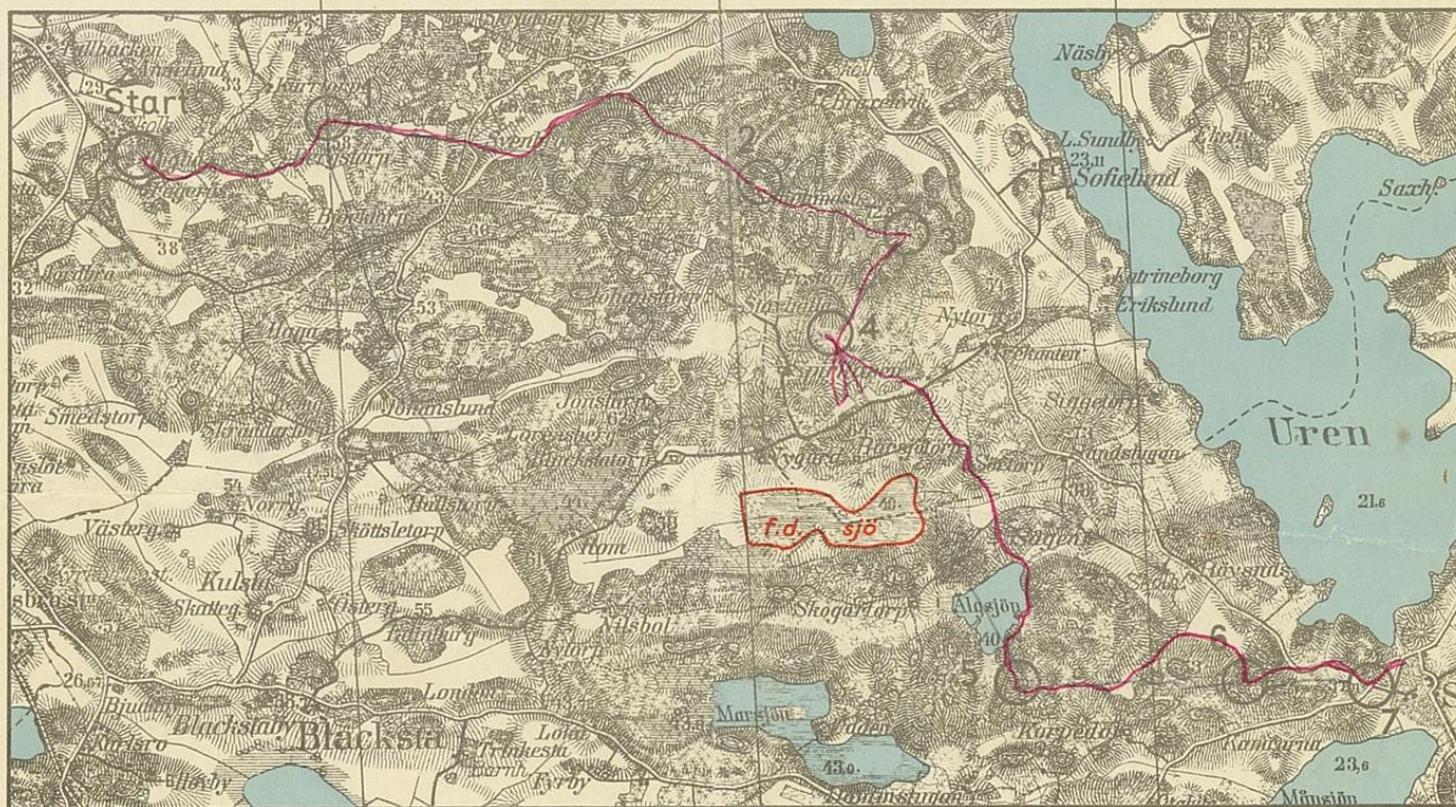
Skala 1:50000 (1 cm = 500 m)

...nas form och läge är mycket korrektere på det moderna konceptbladet. En jämförelse
la 100.000-delen ger ett överraskande resultat.

Orienteringssportens historia

10MILA 1958, sträcka 4

A-särtryck ur generalstabskartans konceptblad.
Kompassens missvisning 1958 omkr 0 grader.
Lokala oregelbundenheter förekomma.

Skalan 1:50 000

Enligt avtal med Rikets allmänna kartverk
innehås förlagsrätten till denna karta av
Generalstabens litografiska anstalt. A 74

Tryckt av Generalstabens litografiska anstalt, Stockholm 1958.
Denna karta får icke saluföras till allmänheten

STRÄCKA IV.

1. Norra kärrkanten.	2. Uppe på norra delen av berget.	3. Uppe på jordhöjden.
4. Nordöstra kärrkanten.	5. Västra foten av berget.	6. Uppe på norra delen av berget.
7. Vägskälet (passerkontroll), följ snitsel till växel.		

Start: I sänkan.

Skalor:

1:100000 = fram till 1940-talet

1:50000 = 1950-talet

1:25000 = 1960-talet

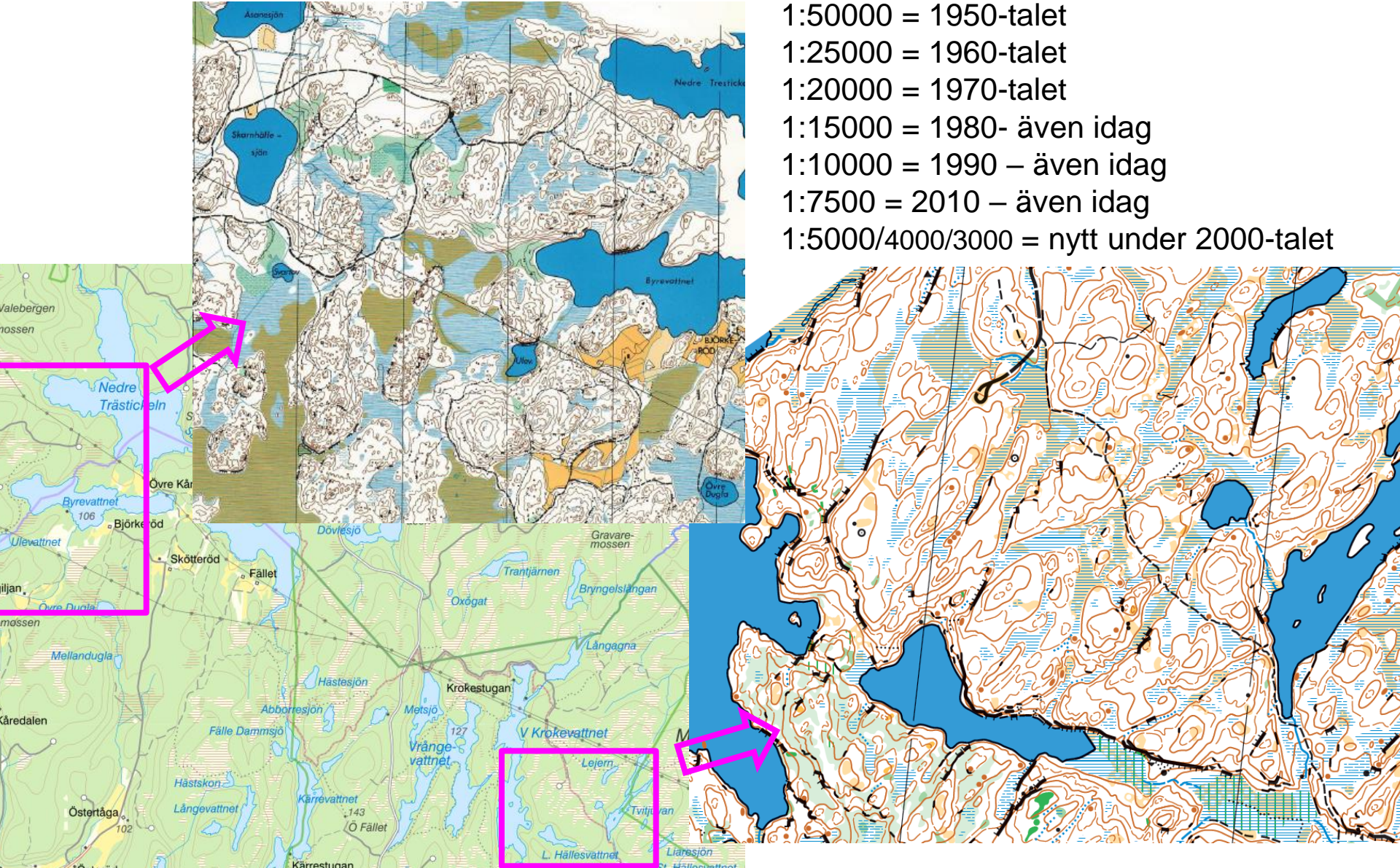
1:20000 = 1970-talet

1:15000 = 1980- även idag

1:10000 = 1990 – även idag

1:7500 = 2010 – även idag

1:5000/4000/3000 = nytt under 2000-talet

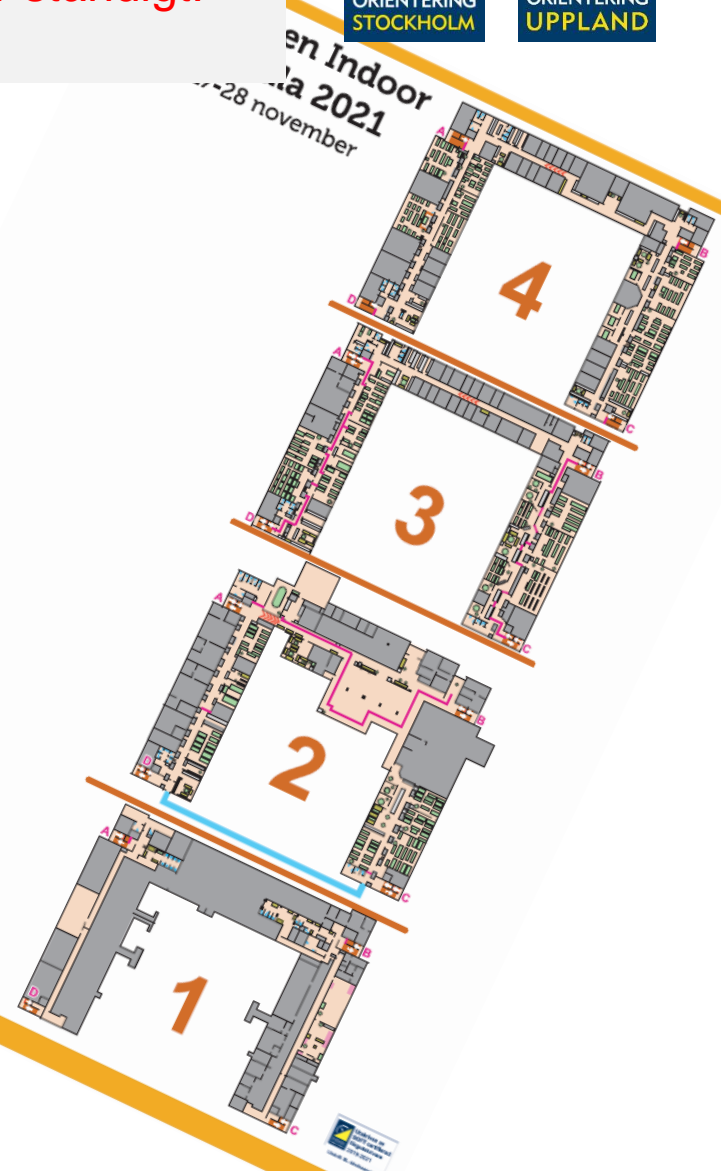

Orienteringsportens historia

Sprintorientering, kartnorm 2017

Kartan

Inomhusorientering.
Kartuvecklingen
pågår ständigt!

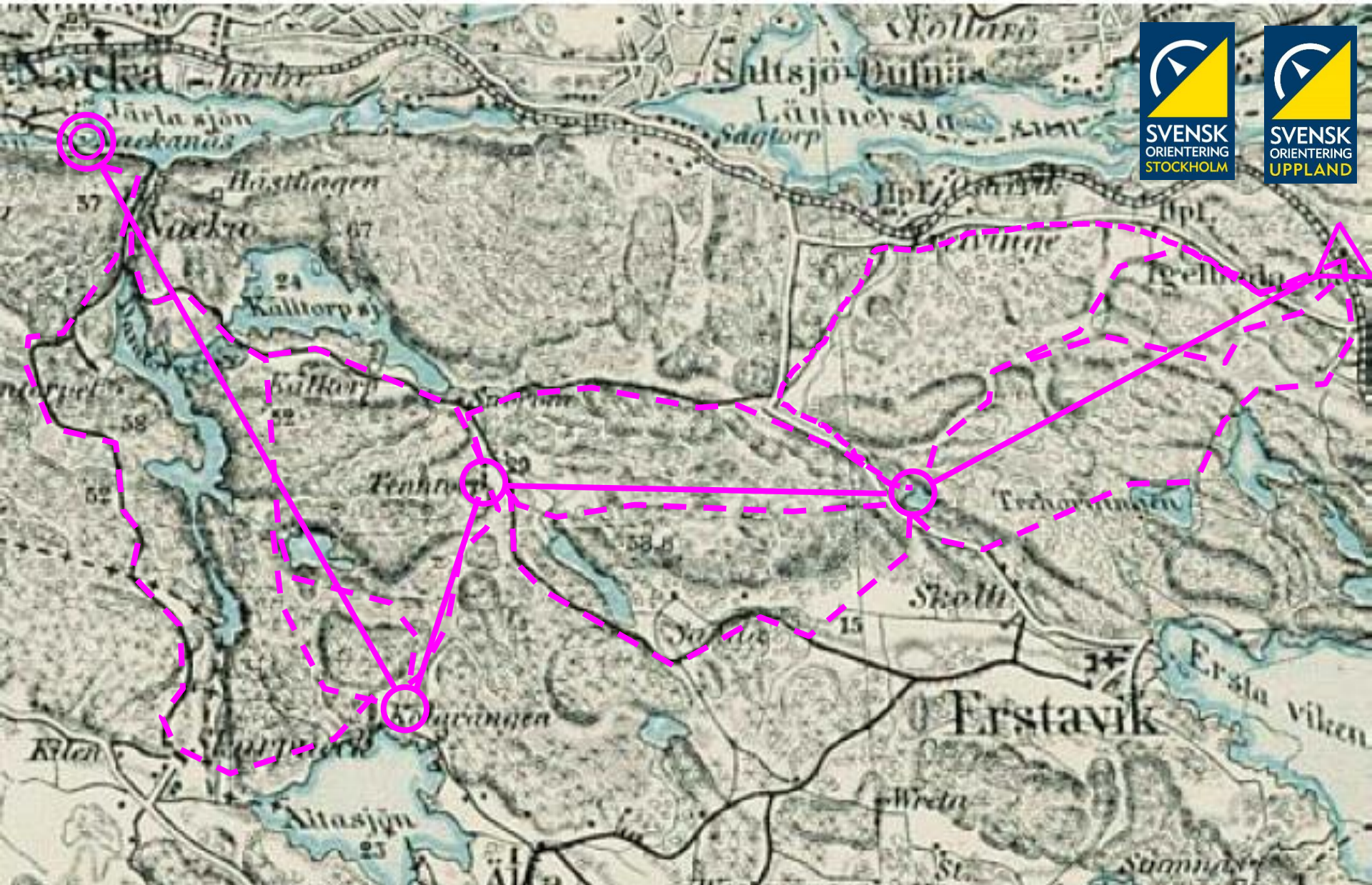
Kartans historia och banläggningens utveckling hänger ihop

Inga kartor = ingen orienteringssport
Inga banläggare = ingen orienteringssport

Bättre och **mer detaljrika kartor** = mer möjligheter till spännande banläggning och rättvisare tävlingar, men....
risk för kontroller för kontrollens egen skull

Kunniga banläggare =
roligare orientering, rättvisare tävlingar, fler tävlande
eftersom deltagarna tycker det är roligt

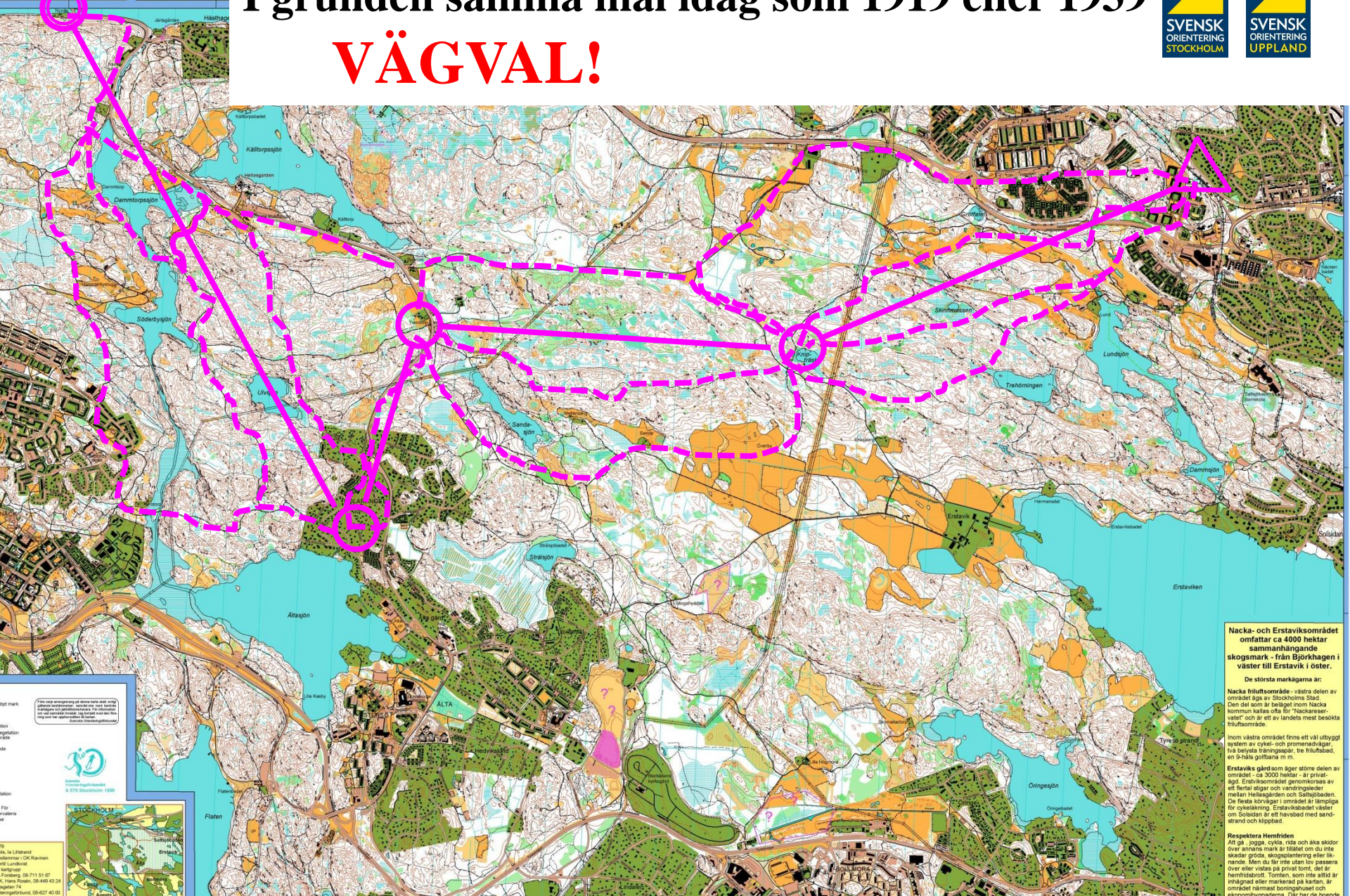

Förbundsorienteringen 1919

Förr eller nu.....

I grunden samma mål idag som 1919 eller 1939

VÄGVAL!

Adress:
Telefon (dagtid):
Flödbotugn:
Ungdomskontakt:
E-post:
Hemsida:

Styrelse
Ordförande
Kassör
Sekreterare
Medlemmar
För mer information om denna förening, eller om du vill bli medlem, kontakta oss på telefon eller e-post. För information om våra aktiviteter, se vår hemsida. Kontakta oss på telefon eller e-post.

Nacka- och Erstaviksområdet omfattar ca 4000 hektar sammanhängande skogsmark - från Björkåsen i väster till Erstavik i öster.

De största markägarna är:
Nacka flutillsområde - västra delen av området ägs av Stockholms Stad. Den del som är belägen inom Nacka kommun kallas ofta för "Nackareservat" och är ett av landets mest besökta flutillsområden.

Inom västra området finns ett väl utbyggt system av cykel- och promenadvägar, två belysta förtäringar, tre flutillsbad, ett 50-häls golfbana m m.
Erstaviks gård som äger större delen av området - ca 3000 hektar - är privatägt. Erstaviksområdet genomförs av ett flertal stigar och vandringsleder mellan Hellsåsgården och Sällingsåsen. De flesta korvägar i området är lämpliga för cykelåkning. Erstaviksbadet väster om Solsidan är ett havsbad med sandstrand och klippbad.

Respektera Hemfriden
Allt gå - jogga, cykla, rida och åka skidor över annan mark är tillåtet om du inte skadar grönna, skogsplanteringar eller liknande. Men du får inte störa livsvärderna över eller vistas på privat tomt, det är hemfridsbrott. Tomten, som inte alltså är utmärkt eller markerad på kartan, är området närmast bostadshuset och skogsbilvägen. Där får du inte bryta

Banläggningens

mål

Vartannat år genomförs Svenska Orienteringsförbundets Förbundsmöte. Där beslutas om sportens övergripande mål, framtida satsningar, regler mm. I förlängningen påverkar det även banläggningen vid våra tävlingsarrangemang, **banläggningens mål**

- 1 - orientering ska vara **skonsam mot naturen**
- 2 - upprätthålla orienteringssportens **egenart**
- 3 - skapa **sportslig rättvisa** (mer på träff 4)
- 4 - säkerställa **distansernas särarter** (träff 1)
- 5 - skapa **rolig orientering** (mer på träff 3 och 4)

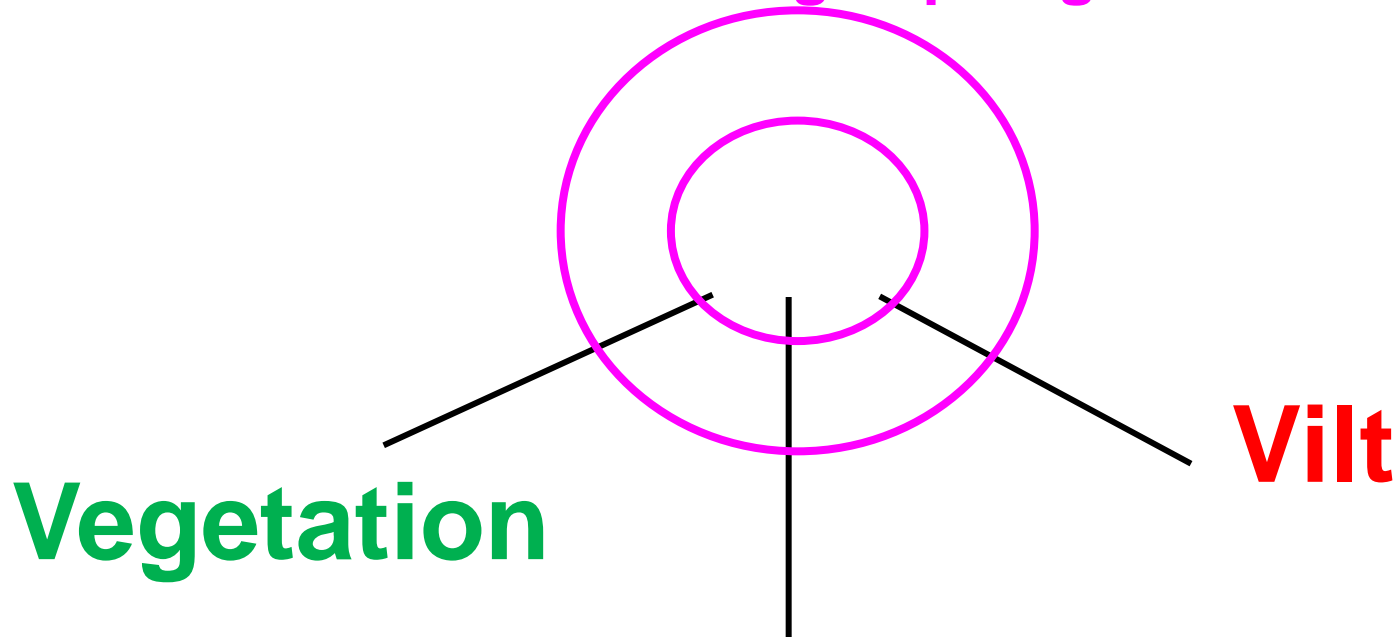
Allemansrätten och Orientering

- Sedvanerätt
- Knuten till den **enskilde i skogen**. Kan utnyttjas i grupp.
- Inte orsaka markägaren ekonomisk skada eller störa hemfriden
- Inte störa andra friluftsmänniskor
- **Inte störa eller förstöra**
- Beakta gällande regler och överenskommelser
- Sköta markkontakterna rätt

Orientering och naturen

Orienteringslöpning

Ekonomiska värden

Kontakt - Dialog - Tillstånd

Några påståenden

- Banläggare är normalt inte **markansvarig!**
- Ingen **mark!** = Inga kartor! = "Inga banor!"
- Banor jämkas med **Mark**förutsättningarna!
- **Klart med markkontakterna före banläggning! = VIKTIGT!**

Alltid välkomna tillbaka!

Karträttsinnehavarna har det fulla och entydiga ansvaret för sina kartor!

De ska:

- ha dialog med markägare mfl **inför** kartproduktion
- utarbeta långsiktsplaner
- ta fram markägarregister
- genomföra **löpande samråd** med markägare och jägare
- vid behov hjälpa andra klubbar med mark-samråd när man tillhandahåller kartor till dem

Sprintkartor har speciella förutsättningar gällande samråd med markägare

På våra kartor

Kartan framtagen
med stöd av RF

Före varje arrangemang på denna karta skall, enligt gällande bestämmelser, samråd ske med berörda markägare och jakträttsinnehavare. För information om vad samrådet innebär, tag kontakt med den förening som har upphovsrätten till kartan.

Svenska Orienteringsförbundet

**Karta godkänd
för tävling inom
nivå 2**
Period 2021-2022

Banläggningens **mål 1**

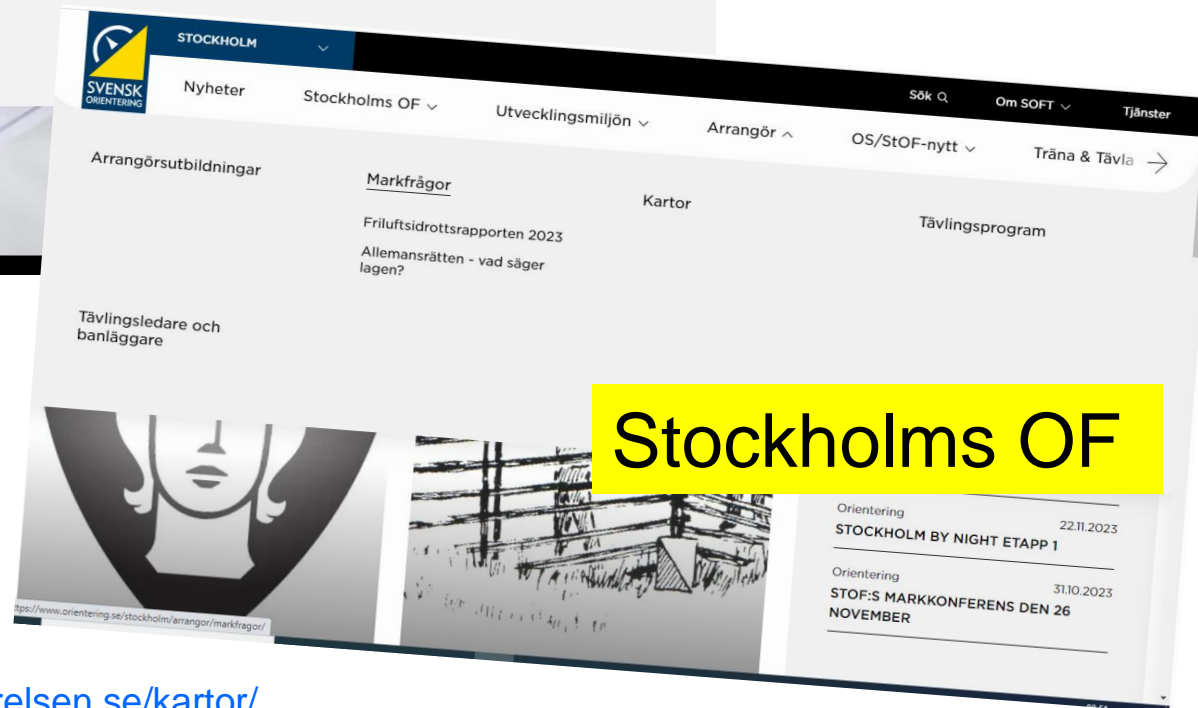
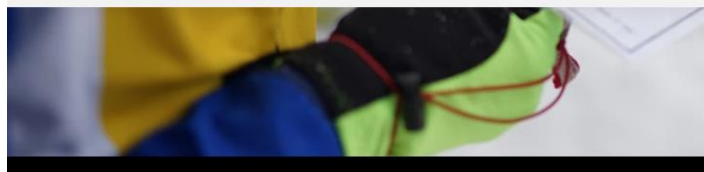
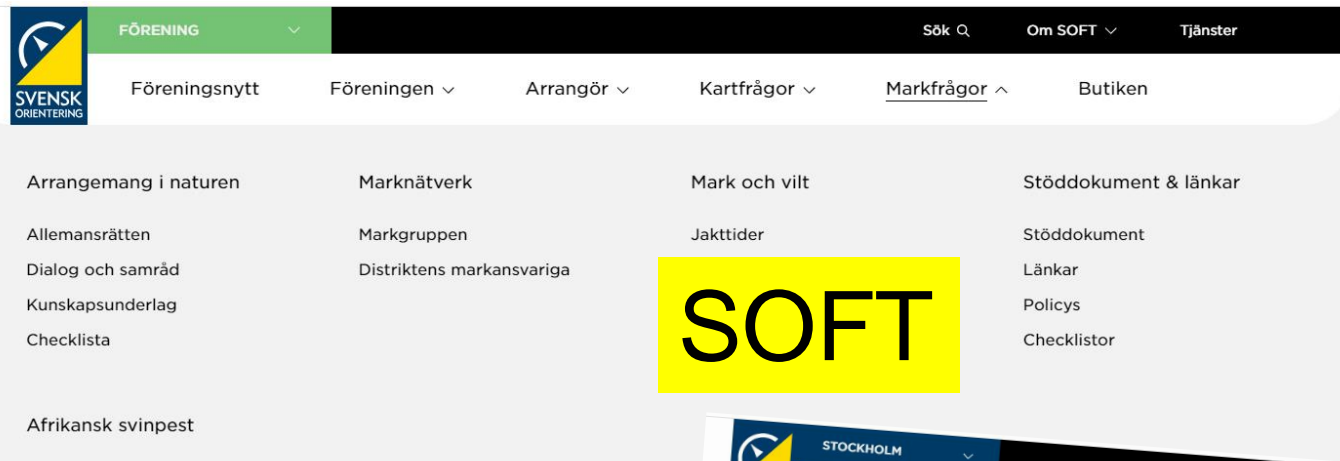
Naturvårdsverkets handledning för arrangemang i naturen (april 2022), lägger grunden

Orientering ska vara skonsam mot naturen

Orienterare ska vara välkommen tillbaka

Hemsidor

Avverkning: avverkningskoll.se

Skogens pärlor: <https://kartor.skogsstyrelsen.se/kartor/>

Skyddad natur: <https://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>

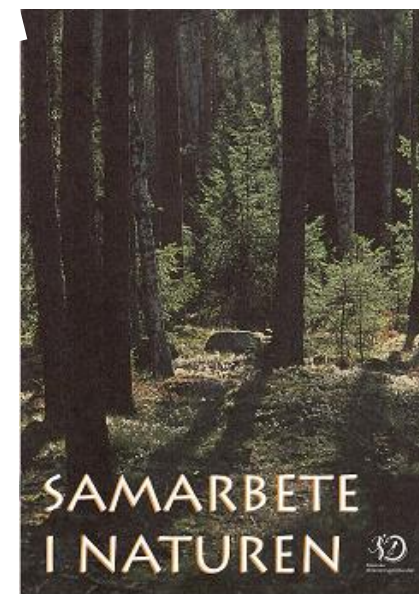
Min karta: <https://minkarta.lantmateriet.se/>

Bra äldre litteratur

Togs fram med
anledning av de
Allmänna råden 1996

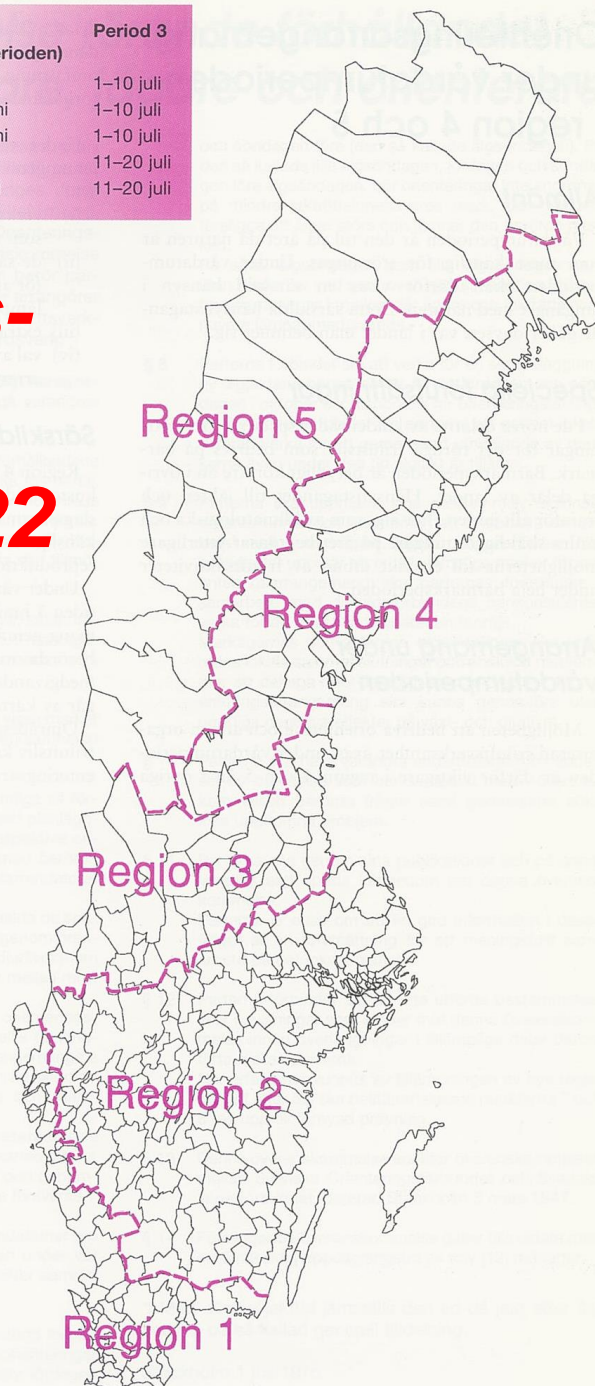
Ska förhoppningsvis uppdateras

Region	Period 2	Period 1 (Vårdatumperioden)	Period 3
1	21-30 april	1 maj-30 juni	1-10 juli
2	1-10 maj	11 maj-30 juni	1-10 juli
3	10-20 maj	21 maj-30 juni	1-10 juli
4	20-31 maj	1 juni-10 juli	11-20 juli
5	1-10 juni	11 juni-10 juli	11-20 juli

Hänsyns- perioder 1996-2022

**I Stockholm
gäller detta
fortfarande**

Jakt

Älgjakt

Älgjakten startar i Syd- och Mellansverige den 8:e oktober. I Norrland startar den redan i början av september månad. Älgjakt är tillåten på i stort sett alla marker utanför byggplanelagt område. Älgjakten, som bedrivs med tillstånd av respektive länsstyrelse, kan ske på flera olika sätt främst avseende jakttidens längd och tillåten avskjutning. Jaktenheternas storlek avgör hur jakten bedrivs inom området.

Jaktformer

Rent praktiskt bedrivs älgjakten i Syd- och Mellansverige mestadels som smyg- eller vaktjakt. Vid vaktjakt sitter jägarna still och väntar på älgarna. I Norrland, men även på stora jaktenheter i södra Sverige, bedrivs jakten med hjälp av lösspringande älghundar. Jakten är som mest intensiv första veckan och bedrivs därefter vanligtvis på helgerna.

Rådjursjakt

1 maj-15 juni: Jakt på hornbärande bock.

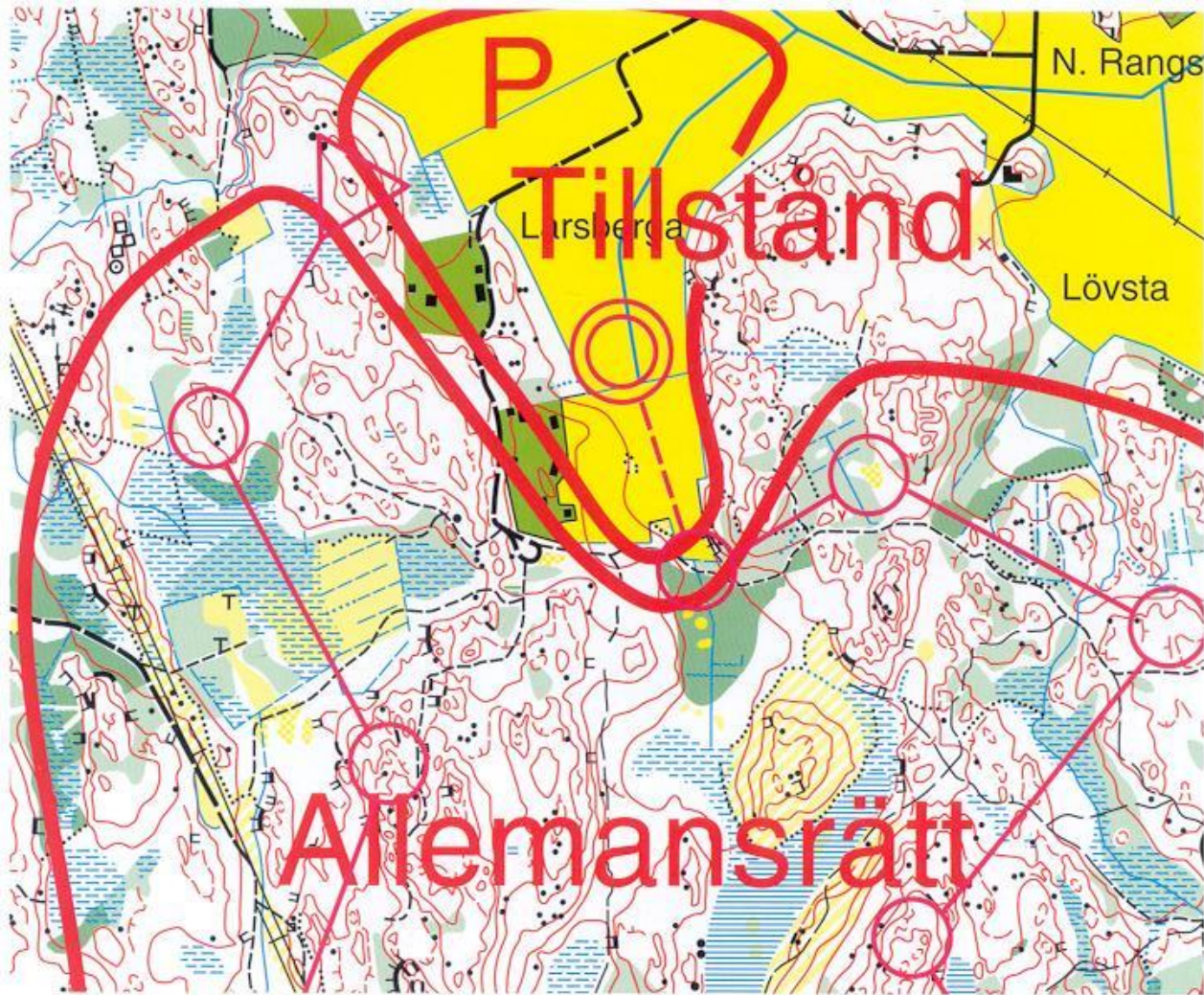
16 augusti-30 september: Jakt på hornbärande bock.

1 oktober börjar den allmänna rådjursjakten. Rådjursjakten avslutas 31 januari.

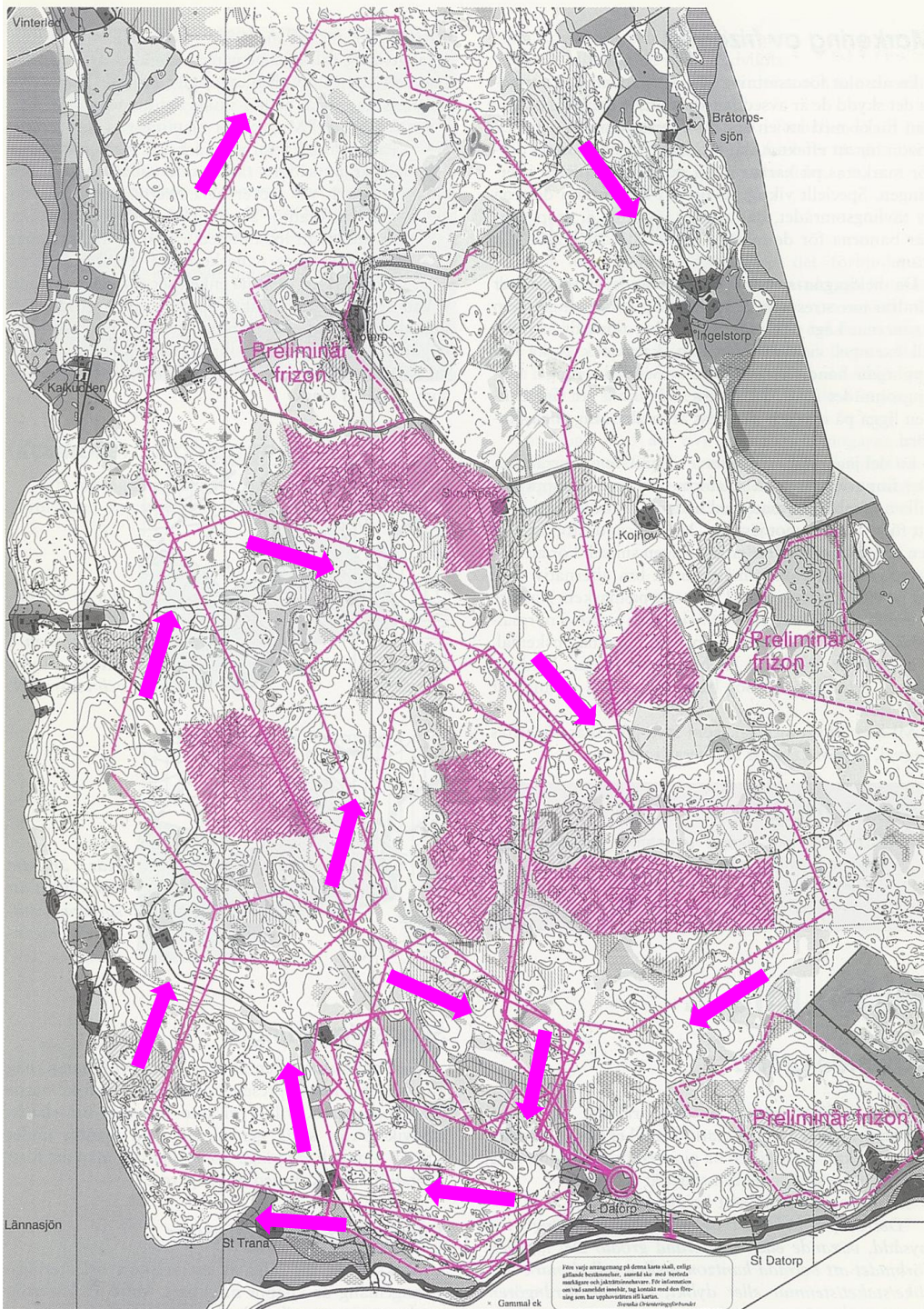
Under tiden 1 maj-15 juni och 16 augusti-30 september får bockjakten endast bedrivas som smyg- eller vaktjakt. Från 1 oktober får även andra jaktmetoder användas.

Jaktformer

Jakt med drivande/stötande hund eller drevkedja är de vanligaste metoderna. Drivande hundar kan skällande följa rådjuren i upp till en timme och jägarna försöker då ställa sig på platser där man tror rådjuret kommer att passera. Stötande hundar får förfölja rådjuren högst 5 minuter och därmed försöka stöta rådjuren mot jägarna. Drevkedja med folk hörs ofta tydligt i skogen, då drevfolket med hjälp av olika ljud försöker få viltet att springa mot jägarna.

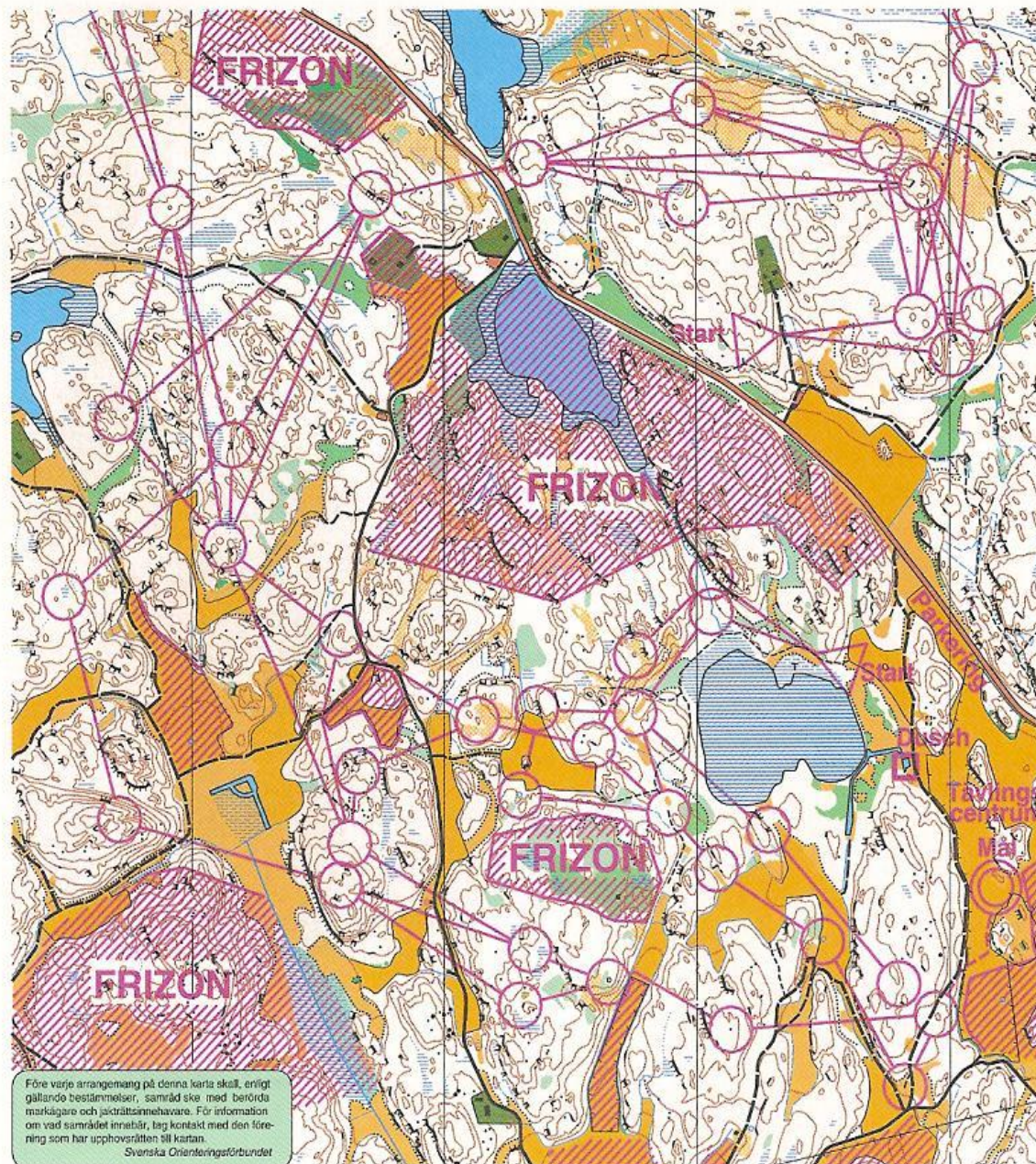

HÄNSYN!!!

Banstråk | HÄNSYNS- områden

Från "Mark och Vilt" (1996)

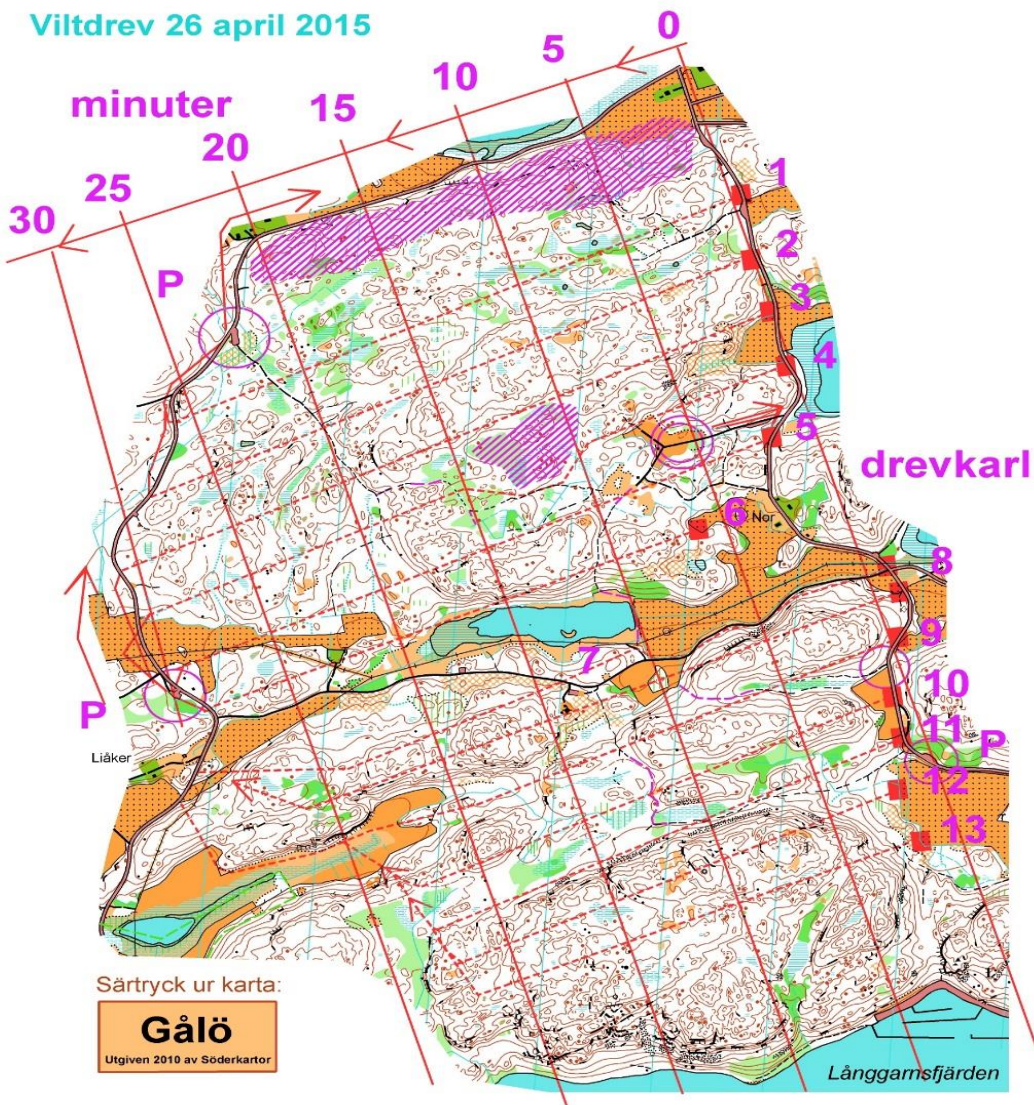
Banstråk | HÄNSYNS- områden

Från "Samarbete i naturen"

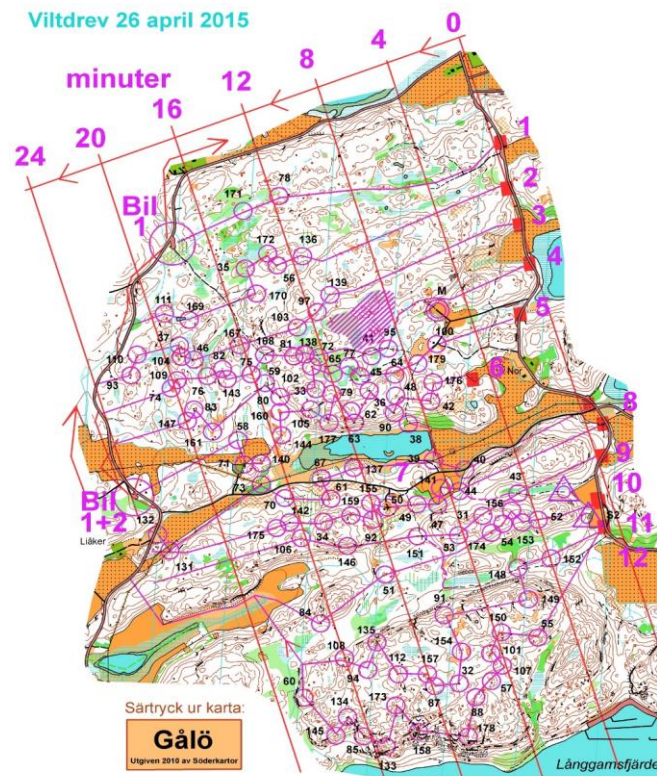
Viltavdrivning

Viltavdrivning bör ske i samverkan med jägarna i området och även samordnas med utsättningen eller start av stämplingsenheter. Utsättarna rör sig då i samma riktning som drevkedjan gjort och gärna i samma riktning som löparna tar i starten på banan.

Viltrev 26 april 2015

Viltrev 26 april 2015

Begär ej **tillstånd** för allt

Dialog och överenskommelse

om utnyttjande av mark
för orientering

Tillstånd för:

TC – P – Startplatser

Eventuellt även kontrollbygge

Hot mot orienteringens rykte

- Stressade eller döda **djur** vid arrangemang
- Orienterare i **förbjudna** områden (hänsynsområden)
- **Dåligt skött** dialog med markägare och jakträttsinnehavare
- Orientering där deltagare springer in i **pågående jakt**
- **Söndertrampad natur och leriga** stigar vid tävlingar
- **Spikar** i träd vid kontrollpunkter
- **Gamla** kontrollställningar eller snitslar som är kvar i skogen
- TV-reportage: **Massbilder** av orienterare som väller fram i skogen
- **Andra grupper** som missköter sina OL-aktiviteter (t ex skolor)

Förkastligt!

**Oddsens för att vi är
välkomna tillbaka?**

Stockholmsorienteringens marker

60 NR **10 Natura 2000**

= *Naturservat och Natura 2000!* ●

Mer om NR finns i **Skyddad natur**

Nyckelbiotoper

”Värdefulla biotoper med funna/förmodade hotade växter/djur (**Rödlistade**). Normalt 2-5 ha.”

19 st. definierade typer

Ex: Rasbranter, bäckar och lavmarker

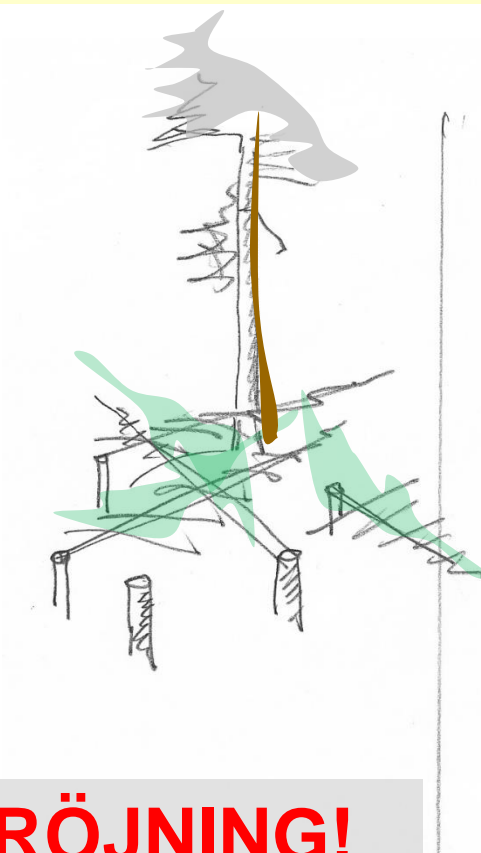
Vissa kan få **Biotopskydd**

Biotop är en enhetlig biologisk yta.

bios = liv och *top* =plats

SKOGSÅTGÄRDER -

som påverkar banläggningen

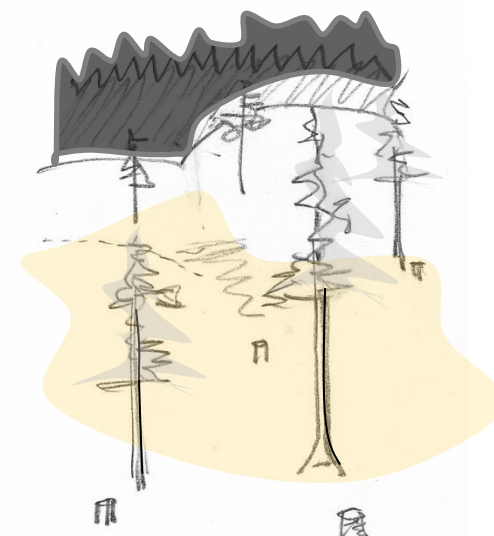

RÖJNING!

= elände!

GALLRING

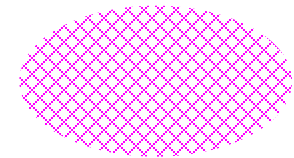

**SLUTAV-
VERKNING
(HYGGE)**

Nyplanteringar?

- **Markägaren avgör!**
- **Undvika = Förbudsområde?**
- **Inga kontroller - passera?**
- **Minska antalet passerande?**
- **Tydliga (snitslade) genomgångar?**
- **Genomföra eftersyn. Erfarenheter!**
- **Ersätta ev. skador. Annan gottgörelse?**

I tävlingsreglerna

 Tävlingsregler och an....pdf

9.3 Begränsningar i vägvalet

9.3.1 Tävlände ska följa snitslad del av banan i hela dess sträckning.

9.3.2 Tävlände ska, om inte annat anges, besöka kontrollerna i nummerordning.

Förbjudet på kartan och i tävlingsområdet

9.3.3 Tävlände är skyldig att iaktta alla de begränsningar av möjligt vägval som följer av kartnormen för den aktuella tävlingskartan och banpåtrycket.

9.3.4 Det är förbjudet:

- Att beträda tomtmark, trädgård eller område närmast boningshus eller ekonomibyggnad.
- Att beträda åker eller äng med nysådd, växande eller ej skördad gröda. Det är även förbjudet att beträda kantzon mellan odlad mark och dike, staket, stenmur eller dylikt, om inte arrangören har angett annat.
- Att beträda frizon.
- Att beträda eller korsa en järnvägs spårområde annat än på anordnat övergångsställe, om inte arrangören har angett annat.
- Att beträda eller korsa motorväg eller motortrafikled.
- Att passera genom byggnad, med undantag av där kartan redovisar passage.
- Att klättra på staket, stängsel eller plank.

TA Särskilda regler för sprintorientering

Det finns ett antal regler som skiljer mellan traditionell orientering och sprintorientering. Sprintnormen anger vad på kartan som är tillåtet resp. inte tillåtet att passera.

På [SOFT:s hemsida](#), under Utöva & Följ → Tävla → [Stöddokument & filer](#), finns ett dokument som beskriver skillnaderna mellan traditionell orientering och sprintorientering, samt belyser särskilda sprintregler.

Hur påverkar tävlingsreglerna banläggningsarbetet?

Banläggaren ska via banorna säkerställa att deltagarna skapar minsta möjliga påverkan på naturen och markägarnas intressen.

Till exempel:

Inte lägga sträckor eller ha kontrollplaceringar där deltagare i stressen eller av misstag gör saker som kan påverka naturen eller markägarens intressen negativt.

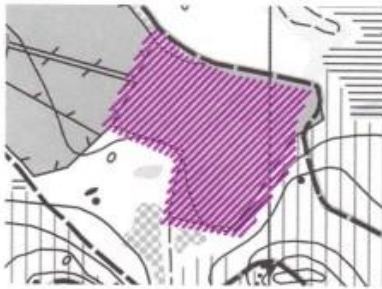
- inte ha sträckor där löpare måste klättra på staket eller mur
- inte ha sträckor där löpare riskerar att av misstag hamna inne på en tomt
- inte ha sträckor där löpare av misstag, eller för att tjäna tid, springer på odlad mark
- inte ha sträckor där löpare av misstag, eller för att tjäna tid, springer genom eller i hänsynsområde/frizon.
- inte ha en belastning på kontrollen som riskerar skapa slitage på naturen

Som banläggare ska du hjälpa deltagarna att göra rätt!

Springa i kantzon?

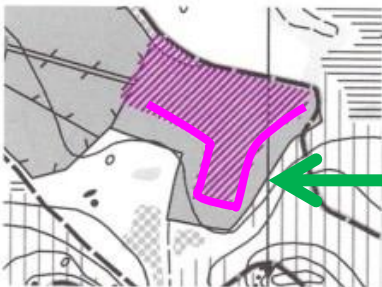

Aldrig tillåtet utan OK från markägaren, men bör alltid förtydligas i PM och på kartan

Om Nej!

Rastret ska gott och väl täcka hela den odlade ytan.
Vid behov snitsla i skogen.

Om Ja!

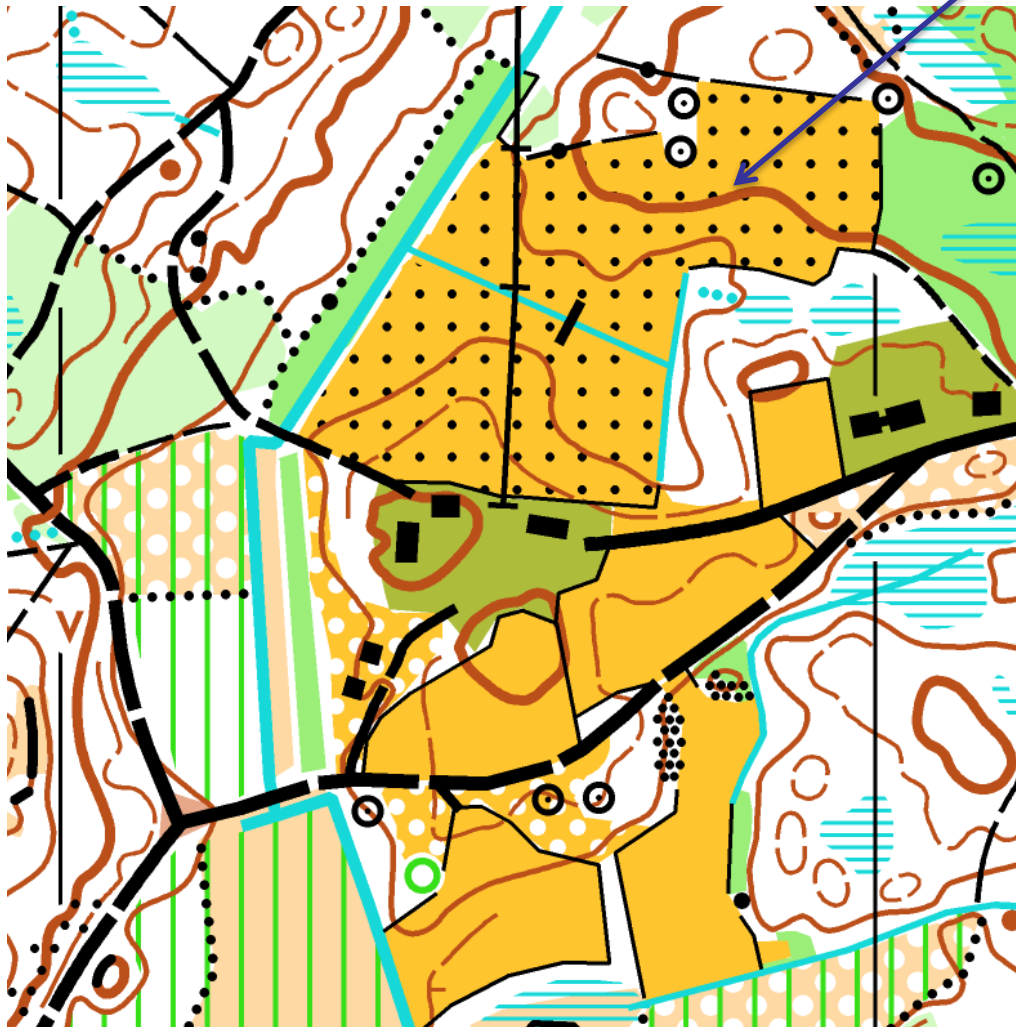
Lämna en tydlig glipa!
Snitsla vid behov.

Tillstånd från markägaren krävs!

Springa i på öppen mark?

Vad betyder detta?

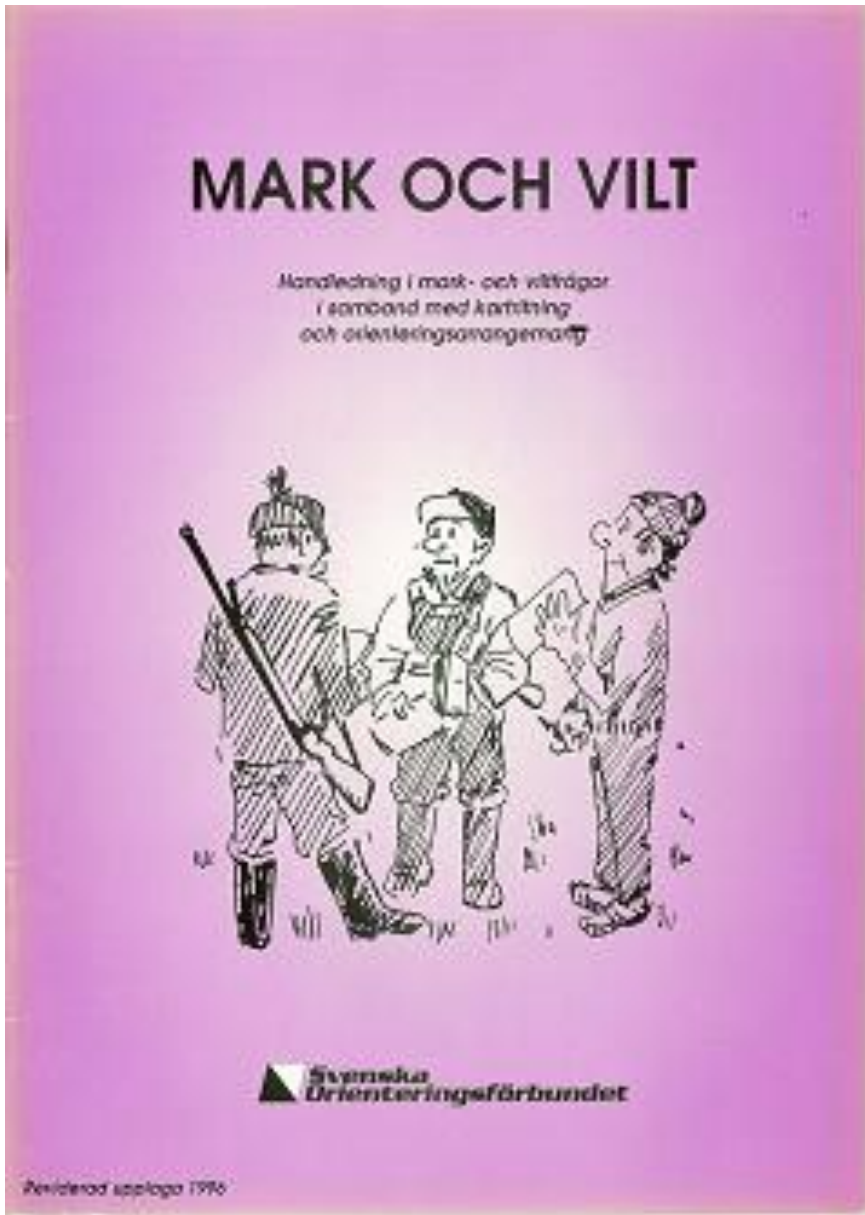
Inte för många tävlande per kontroll

– färre än 150, helst under 100!

Kolla marken vid planeringen innan!

- **Bra för marken** = många kontroller och banor. Tar tid och "kostar" för arrangören
- **Dåligt** för marken = färre kontroller och få banor. "Kostar" mindre för arrangören

Togs fram med
anledning av de
Allmänna råden 1996

Tar upp erfarenheter
och ger råd

Ta hänsyn till naturen

STOCKHOLM

Sök Om SOFT Tjänster

Nyheter Stockholms OF Utvecklingsmiljön Arrangör OS/StOF-nytt Träna & Tävla

MARKFRÅGOR

Här finns information om tillgång till mark och vilt. Markfrågorna hanteras av Markkommittén och SOFT. Extra aktuellt just nu är StOF:s markkonferens på teams som går på onsdag eftermiddag 26 november. Inbjudan finns nedan.

Läs mer på StOF:s eller SOFT:s hemsidor

INFO-BLAD OCH NYHETER
[Inbjudan markkonferens 26 november 2023](#)
Infoblad 1 - På gång
Infoblad 2 - På gång
[Infoblad 3 - Naturhänsyn kontrollval](#)

MARKKOMMITTÉN
Lennart Hävrén, Tullinge SK -
Kommittéordförande
Anders Winell, IFK Tumba SOK - Klubbstöd,
sakkunnig fåglar mm

Sammanfattning

Ta hänsyn till naturen!

- *Handledning för arrangemang i naturen (Naturvårdsverket)
- *På våren ska vi vara extra varsamma
- *Samverka med markägare, jägare och naturvård
- ***Lämna hänsynsområden/frizoner**
- ***Stråkbanläggning**
- *Försök utnyttja hårda ytor för arena, start och mål
- *Kontrollplacering
- *Minimera belastningen på kontroller och sträckor

Hemuppgift till 8 januari

- * **Hänsyn till naturen**, rita och beskriv i vårt dokument som ni får er tillsänt
- * **Skapa ett eget banläggningsprojekt på egen karta där du lägger in mål, start och hänsynsområden.**

Har du inget eget projekt får du använda kursens övnings-karta. (finns på hemsidan).

- * Julpysssel. Finn massa fel

Hemuppgift till 8 januari

* Julpyssel. Finn massa fel

Finn en massa fel

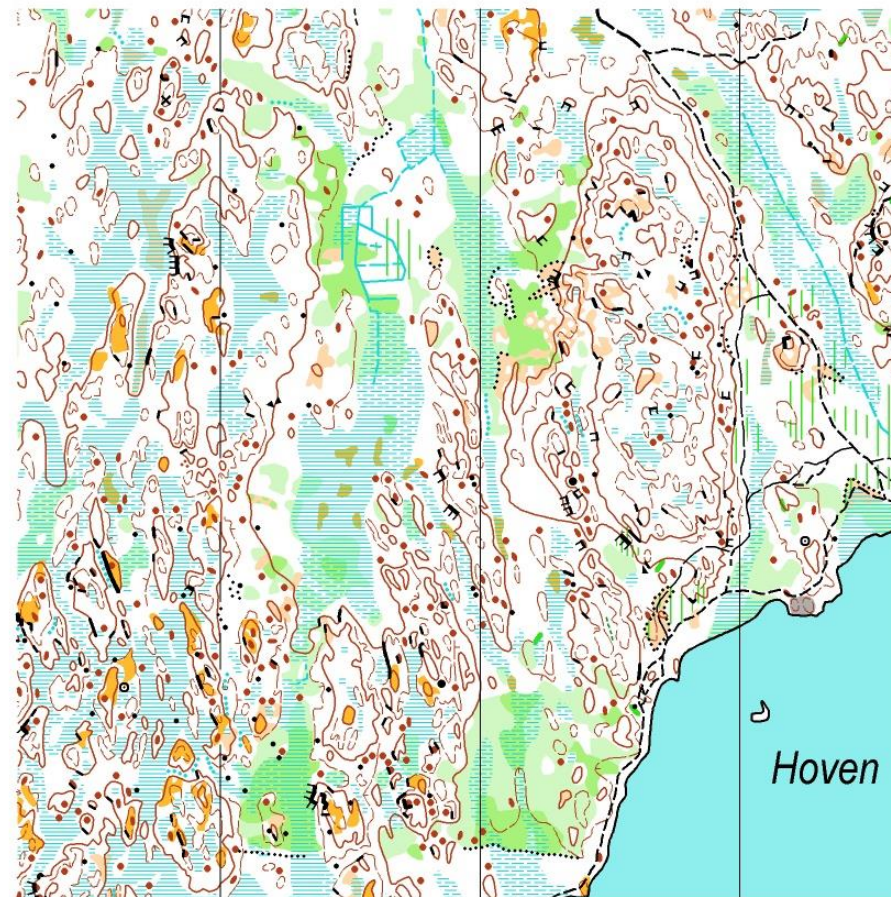
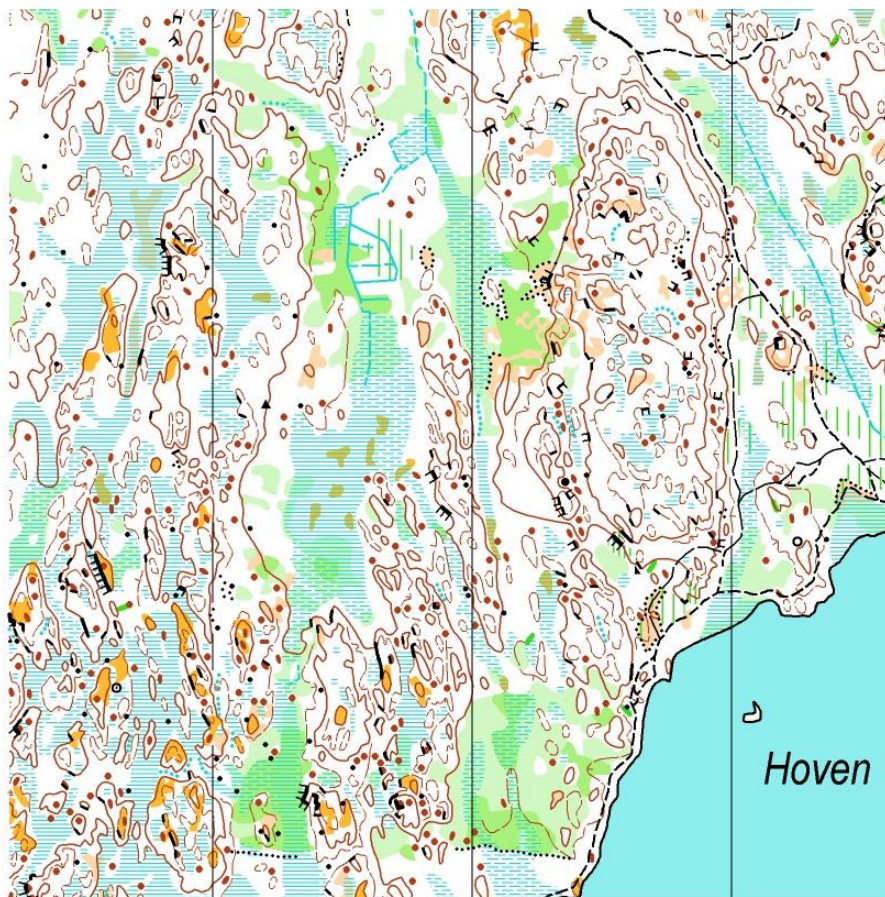
Utsnitt ur karta:

Hoven

Skala 1:7 500

UPPHOSVRÄTT
KARTRITNING

Norrkartor 2022
Mårten Boström, Joel Börjesson Eriksson,
Carl Bachman, Axel Wrådhe

Detta pyssel hoppas vi ska uppmuntra till mycket kartläsning.
Finn de 20 kartfelen som finns i karta till höger. Den till
vänster är originalet.

Köp hela karta via <https://norrkartor.se/karta/hoven>

Här finns det fel

God natt, ses 8 januari 19.30.

God Jul och Gott nytt år!